

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ, ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

УДК 330.34(100)

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД МОДЕРНІЗАЦІЇ Й ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇН СВІТУ

Бабак О.А.

Предметом дослідження виступають деякі елементи інноваційної екосистеми країн світу, альтернативні шляхи фінансування НДДКР з боку університетів та серйозні зусилля з їх боку в області комерціалізації досліджень через компанії науково-технічного обміну тощо.

Мета наукової проблематики полягає у обґрунтуванні й визначенні багатогранності аспектів, що разом становлять "інноваційну екосистему".

Методологія проведення роботи. Робота виконана за результатами дослідження сучасних вітчизняних та зарубіжних поглядів на визначення сутності та стану модернізації й інноваційного розвитку зовнішньоекономічної діяльності країн світу.

Галузь застосування роботи. Складнощі функціонування вітчизняної економіки в умовах інновацій з високим рівнем міжнародної конкуренції, зменшенням прибутків, скороченням життєвого циклу товарів, жорсткої цінової кон'юнктури, потребують перегляду існуючих підходів та розробки нової концепції здійснення зовнішньоекономічної діяльності в контексті інноваційного розвитку за допомогою впровадження новітніх орієнтирів та векторів розвитку.

Висновки. Кожна конкретна стратегія розвитку зовнішньоекономічної діяльності визначається державною макроекономічною політикою, законодавчою базою, формами прямого і непрямого державного регулювання, науковим, технологічним та індустріальним потенціалом, історичними і культурними традиціями тощо. Умови інноваційної економіки стають причиною трансформації управлінської думки через пошук та впровадження нового управлінського орієнтиру в контексті інноваційного розвитку, що дозволяє знайти нішу країни в глобальному економічному просторі.

Ключові слова: модернізація, інновація, інноваційний розвиток, технологічна екосистема, інтелектуальна власність, інжинірингові компанії, інноваційні галузі.

АНАЛИТИЧЕСКИЙ ОБЗОР МОДЕРНИЗАЦИИ И ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРАН МИРА

Бабак О.А.

В качестве **предмета** исследования выступают некоторые элементы инновационной экосистемы стран мира, альтернативные пути финансирования НИОКР со стороны университетов и серьезные усилия с их стороны в области коммерциализации исследований через компании научно-технического обмена и тому подобное.

Цель научной проблематики заключается в обосновании и определении многогранности аспектов, которые представляют "инновационную экосистему".

Методология проведения работы. Работа выполнена по результатам исследований современных отечественных и зарубежных взглядов на определение сущности и состояния модернизации и инновационного развития внешнеэкономической деятельности стран мира.

Отрасль применения работы. Сложности функционирования отечественной экономики в условиях инноваций с высоким уровнем международной конкуренции, уменьшением прибылей, сокращением жизненного цикла товаров, жесткой ценовой конъюнктуры, нуждаются в пересмотре существующих подходов и разработке новой концепции осуществления внешнеэкономической деятельности в контексте инновационного развития с помощью внедрения новейших ориентиров и векторов развития.

Выводы. Каждая конкретная стратегия развития внешнеэкономической деятельности определяется государственной макроэкономической политикой, законодательной базой, формами прямого и непрямого государственного регулирования, научным, технологическим и индустриальным потенциалом, историческими и культурными традициями и тому подобное. Условия инновационной экономики становятся причиной трансформации управленческой мысли через поиск и внедрение нового управленческого ориентира в контексте инновационного развития, что позволяет найти нишу страны в глобальном экономическом пространстве.

Ключевые слова: модернизация, инновация, инновационное развитие, технологическая экосистема, интеллектуальная собственность, инжиниринговые компании, инновационные отрасли.

ANALYTICAL REVIEW OF FOREIGN COUNTRIES MODERNIZATION AND INNOVATION DEVELOPMENT

Babak O.A.

The **subject** of the study isto define some elements of the worldinnovation ecosystem, the alternative ways of NIOKR funding by universities and serious efforts on their behalf in the commercialization of research through scientific and technological exchanges etc.

The **purpose** of the scientific issues is to study and define the versatility aspects of the «innovation ecosystem».

Methodology. It is a study of contemporary domestic and foreign views on the definition of the modernization nature and state, and the innovative development of foreign economic activity of the countriesin the world.

The field of the research application.The difficulties of the domestic economy in terms of innovation with a high level of international competition, a decrease in profits, reduction in product life cycles, fierce price situation require a review of current approaches and the development of a new concept of foreign economic activity in the context of innovation development through the introduction of new guidelines and vectors of its development.

Conclusion. Each specific strategy of the foreign economic activity developmentis determined by the national macroeconomic policies, and the legal framework, and the forms of direct and indirect government control, scientific, technological and industrial potential, historical and cultural traditions etc. The termsof the innovative economy cause the transformation of management thought through the search and implementation of new management benchmark for the innovative development, allowing the country to find a niche in the global economic environment.

Key words: modernization, innovation, innovative development, technological ecosystem, intellectual property, engineering companies, innovative industry.

Тенденції розвитку інноваційної політики та національних інноваційних систем країн останнім часом набувають значних змін. Це пов'язано не тільки з глобальною фінансово-економічною кризою, яка вимагає економічних реформ та забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку, але й тим, що на початку XXI ст. спостерігаються перші ознаки новітньої науково-технологічної та промислової революції, пов'язаної з появою новітніх технологій, таких як нано-, біо-, інформаційно-комунікаційні і когнітивні технології, які отримали назву NBIC-технологій. У цілому цей етап розвитку світової цивілізації в роботах окремих зарубіжних учених та аналітичних центрів (Rand Corp., Національний науковий фонд США NSF, наукові доповіді ЄС тощо) називають NBIC-революцією. Характерна її риса - конвергенція і поява синергетичних ефектів NBIC-технологій, що здійснюють прямий чи опосередкований вплив на розвиток промислового виробництва, освіти, економіку, торгівлю, соціум, культуру, фізіологічний і когнітивний потенціал людини, а в кінцевому підсумку - і на цивілізацію в цілому.

Ступінь наукового дослідження. Надзвичайна мінливість міжнародного економічного середовища потребує перегляду існуючих підходів до управління зовнішньоекономічною діяльністю на засадах інноваційного розвитку за умов застосування нових орієнтирів та векторів управління. Досить широко розробляються питання формування екосистем інновацій на регіональному рівні за кордоном, однак в Україні переважно превалює елементний підхід, який передбачає розгляд формування окремих складових інноваційної системи. Відсутність системного підходу до їх формування зводить нанівець усі зусилля комплексного дослідження.

Питанням формування інноваційних систем присвячено роботи таких учених, як С. Боррас, Х. Брачик, Г. Етцкович, Л. Лідесдорф, Ф. Кук, К. Сейбл та А. Скотт. Серед вітчизняних учених слід відзначити В.П. Александрову, І.В. Брікову, З.С. Варналій, М.П. Данилович, А.М. Поручника, В.Е. Реутова, Д.М. Стеченко, О.В. Христенко та інших. Дослідження архетипів у контексті управління взагалі й інноваціями зокрема проводили В.К. Захаров, В.Г. Єгоркін, В.Б. Кондратьєв, Е.В. Фрейдіна, Р.Н. Юсупов та інші.

Виклад основного матеріалу. У XXI столітті світ переходить до нового, мережевого устрою, ґрунтованого на динамічних горизонтальних взаємодіях, а світова економіка і усі її підсистеми стратифікують в кластерно-мережеві структури - набагато гнучкіші, ніж модель ієрархії, і одночасно більше інтегровані, ніж модель ринку. Ускладнення будови і підвищення пластичності систем покликане надати їм здатність до саморозвитку на базі безперервних оновлень, тобто зробити економічне зростання інноваційноорієнтованим, а відповідно, і стійкішим [7]. Таким чином, відбувається поступове становлення принципово іншого світоустрою, початком тривалої адаптації економічних систем до закономірностей нової парадигми.

Слід відмітити, що екосистемний підхід розглядає інноваційні системи усіх рівнів (національного, регіонального, кластерного та ін.) як живі соціальні організми, схильні до безперервної мінливості під впливом нових мотивацій учасників і нових обставин. У цьому ракурсі інноваційна екосистема виглядає не лише як динамічна сукупність організацій і інститутів, але і як мобільна сукупність їх багатовимірних внутрішніх зв'язків [1]. Вона включає економічних агентів, їх взаємовідносини, а також інноваційне середовище, що складається з ідей, технологій, правил гри, соціальних взаємодій і культури [3].

Екосистемний підхід висуває ряд важливих для економічної політики принципів: 1) по-перше, екосистема має свої, ринкові механізми саморозвитку, тобто вона управляється методом знизу, що створює передумови безперервності інноваційних процесів, усуваючи надмірне державне втручання; 2) по-друге, екосистемний підхід робить акцент не стільки на самих учасниках системи, скільки на характері і динаміці їх взаємодій (один з одним і з потенційними учасниками), підкреслюючи, що саме колаборація забезпечує створення і дифузії потоків знань, перетворення цих потоків в інновації і подальше поширення нововведень по усій економіці [9]; 3) екосистеми ніяк не скіті просторовими межами, колаборація учасників мереж відбувається на конкретних територіях і пов'язана з чинником локалізації інноваційних процесів. Важливість цього чинника раніше інших усвідомили у Фінляндії і Швеції, де вже на початку 1990-х рр. методом знизу почали створюватися регіональні інноваційні системи, ґрунтовані на мережевих взаємодіях.

Інноваційна екосистема включає в себе 5 головних елементів:

1) наука та вищі навчальні заклади – головні генератори інноваційних ідей для комерціалізації, персонал та науково-технічна професійна оцінка;

2) сфера венчурних капіталовкладень, відповідальна за фінансові ресурси і залучення ділової компетентності в екосистему;

3) інфраструктура сприятливого середовища для інноваційного розвитку (технопарки, інкубатори, новітні центри тощо);

4) життєздатні вимоги для нововведень (орієнтація не лише на споживчий ринок, але й підтримка інших реальних секторів із високотехнологічного виробництва для інноваційних компаній разом з усіма їх винаходами і інтелектуальним майном);

5) законодавча і правова основи, що формують сприятливі умови роботи не лише для самих інноваційних компаній, але й для усіх учасників екосистеми і забезпечують зручні правила гри, що дають можливість побудувати вигідний баланс між різними ринковими гравцями [6].

Прослідковуючи еволюційні моделі інноваційного процесу слід відмітити, що вона йшла від моделі закритих інновацій на рівні окремих компаній-виробників до рівня кінцевих користувачів, потім - до поняття стратегічних інновацій і, нарешті, до відкритих інновацій, пов'язаних з масовим аутсорсингом і формуванням глобальних вартісних ланцюжків [4].

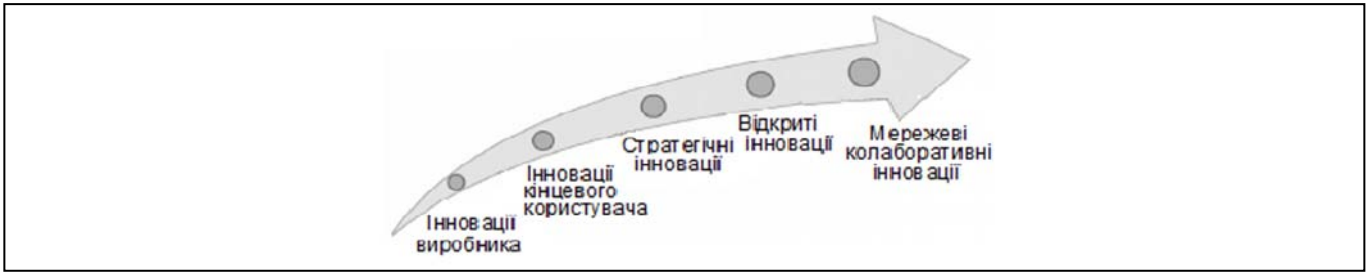

Рисунок 1. Еволюція моделей інноваційного процесу

Під колаборацією розуміють вищу, інтерактивну форму кооперації "процес формальних і неформальних узгоджень між автономними гравцями, в ході якого вони створюють спільні правила і організації для регулювання своїх взаємодій і напрямів діяльності або вирішують ті, що об'єднують їх завдання" [8]. Це і походить від слова "лабораторія", відбиваючи характер взаємовідносин, що колись склалися в лабораторіях американської Кремнієвої долини.

Витісняючи традиційний механізм управління за участю ієрархічного центру, ця модель визначає інституціональне облаштування усієї інноваційної економіки. Завдяки безперервним взаємодіям держави, науки і бізнесу в системі напрацьовується так звана взаємна інформація (нові знання), яка поширюється в ході комунікацій між усіма економічними агентами, що надає системі цілісність і динамічну стійкість [2]. Гарантом стійкого саморозвитку країн виступають розвинене мережеве партнерське середовище та інноваційний потенціал національних економік. Прикладом можуть служити скандинавські економіки, що мають саму передову по своїй організації модель зростання, - не лише у рамках ЄС, але також порівняно із США і новими індустріальними країнами Азії.

Таблиця 1. Передові позиції країн Скандинавії в ключових глобальних рейтингах [5]

Загальний рейтинг	Країна	Глобальні індекси					
		Конкурентоздатність	Ведення бізнесу	Інноваційність	Відсутність корупції	Людський капітал	Рівень добробуту
1	Швеція	4	13	2	4	10	3
2	Данія	12	5	7	1	16	2
3	Фінляндія	3	11	4	1	22	7
4	Норвегія	15	6	14	7	1	1
5	Швейцарія	1	28	1	6	11	9
6	Н.Зеландія	23	3	13	1	5	5
7	Сингапур	2	1	3	5	26	19
8	США	7	4	10	19	4	12
9	Нідерланди	5	31	6	9	3	8
10	Канада	14	17	12	9	6	6
11	Гонконг	9	2	8	14	13	18
12	Австралія	20	10	23	7	2	4
13	Британія	8	7	5	17	28	13
14	Германія	6	28	15	13	9	14
15	Ірландія	27	15	9	25	7	10

Динамізація зростання шляхом заохочення безперервного утворення міжфірмових мереж, взаємодії цих мереж одна з одною і подальше зміцнення потенціалу колаборації з її необмеженими інноваційними можливостями - це та нова економічна ідеологія, яка забезпечує країнам лідируючі позиції в усіх глобальних індексах, що фіксують інновативність, конкурентоспроможність та рівень добробуту.

Розглянемо основні ознаки інноваційного розвитку деяких з цих лідируючих країн.

Здійснюючи огляд ринку інновацій слід зазначити, що **Швейцарія** займає одну з провідних позицій в світі по стану інноваційного розвитку. На дослідницькі програми в цілому урядом останнє десятиріччя виділяється щорічно близько 3 % ВВП країни, що повністю відповідає рекомендаціям ЄС та характеризує Швейцарію як європейську країну з високим науковим потенціалом. При цьому 2/3 усіх наукових досліджень та розробок фінансується приватним сектором і лише 20 % - за рахунок коштів федерального і кантонального бюджетів.

Інноваційна інфраструктура Швейцарії в останні роки зазнала значних вдосконалень, спрямованих на підвищення ефективності державної участі в цьому специфічному секторі науки й технологій. Одночасно комісії з технологій та інновацій (КТИ), яка раніше входила до складу державного секретаріату з питань освіти, досліджень та інновацій (SBF), надали статус федерального міжвідомчого комітету з виконуваними функціями інноваційного агентства, а SBF доручено формування стратегічних національних дослідницьких цілей і контактів у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва на урядовому рівні, координуючи тим самим плани КТИ.

У відповідності з законом «Про підтримку досліджень та інновацій» інституційними органами з підтримки досліджень та інновацій виступають: Швейцарський національний фонд сприяння науковим дослідженням; Союз наукових академій Швейцарії; федеральні вищі технічні школи; науково-дослідні заклади – отримувачі федеральних бюджетних коштів в рамках сприяння дослідженням та інноваціям; федеральний уряд Швейцарії, якщо він сам здійснює чи виступає замовником досліджень; Комісія з технологій та інновацій.

Сприяння прикладним НДДКР здійснюється у вигляді виділення для їх реалізації науковим організаціям федеральних коштів в розмірі до 50 % від загальної суми витрат, а також фінансування робіт з техніко-економічного обґрунтування, створення прототипу чи дослідних установок з найбільш перспективних проектів. В рамках сприяння інноваційному підприємництву здійснюється підтримка у формі інформаційно-консультаційної допомоги і навчання підприємців при створенні і реорганізації підприємств, пошуку фінансових джерел тощо.

Одним з пріоритетних напрямків державної підтримки інновацій в Швейцарії являється забезпечення участі швейцарських науково-дослідних організацій і підприємств в міжнародних проектах та програмах. У цьому напрямку здійснюються заходи з

укладення міжнародних угод, спрямованих на інтеграцію Швейцарії в міжнародний дослідницький та інноваційний простір, здійснюється взаємодія в рамках міжнародних організацій при розробці, плануванні і реалізації міжнародних програм.

Основними інфраструктурними елементами інноваційної сфери на практиці виступають: Комісія з технологій та інновацій (КТИ); Центри технологічного трансферу при університетах; технопарки та «старт-ап» - центри. Комісія з технологій та інновацій (КТИ) по суті виступає агентом федерального уряду з реалізації державної інноваційної політики в частині залучення результатів прикладних досліджень і розробок в промисловість. Цілями діяльності КТИ являються: посилення інноваційних процесів в економіці; підвищення кваліфікації дослідницьких кадрів, орієнтованої на практичні результати; поліпшення взаємодії та сприяння обміну знаннями та технологіями між підприємствами і вищими навчальними закладами, а також підтримка при створенні нових підприємств. Щорічний бюджет КТИ складає більше 100 млн. швейцарських франків.

Основними напрямками фінансової підтримки інноваційних проектів являються: співфінансування розробки бізнес-плану; консультативні послуги на початковому етапі; залучення інвесторів; виплата заробітної плати дослідницькому персоналу, що бере участь у проекті; присудження експертної оцінки «КТИ – Start – up – Label», що дозволяє поліпшити доступ до венчурних фондів.

В частині державної підтримки процесів створення нових підприємств – «старт-апів» КТИ проводить консалтинг і навчання підприємців, що прагнуть створити підприємство, тренінги для підприємців-початківців, здійснює проектне фінансування, а також сприяє залученню національних та іноземних бізнес-агентів та венчурних фондів. В останньому випадку КТИ підтримує роботу інформаційного ресурсу «Швейцарська венчурна платформа».

Іншим важливим елементом системи підтримки інновацій в Швейцарії є центри технологічного трансферу при університетах, у сферу діяльності котрих входить налагоджування взаємодії між представниками промисловості і спеціалізованими дослідницькими групами, підтримка винаходів і сприяння в реєстрації патентів, ліцензуванні, а також підтримка створення фірм – «спін-оффів». Серед найбільш відомих центрів технологічного трансферу в Швейцарії є центр при Федеральній вищій технічній школі м. Цюрих – «ETH transfer» та центр «Unitectra», що об'єднує університети м. Базеля, Берна та Цюрих.

Доповнюють систему підтримки інновацій в Швейцарії мережа технопарків і «старт-ап» - центрів, що полегшують створення та розвиток нових інноваційних підприємств. Більшість таких центрів мають певну галузеву спеціалізацію чи тематичні напрями і виступають форумами контактів і інкубаторами інновацій. На території Швейцарії розташовано близько 30 технологічних парків і бізнес-інкубаторів, де на основі об'єднання інтересів співпрацюють високотехнологічні компанії, венчурні фірми, що створюють ноу-хау, факультети та кафедри університетів, інвестиційні і венчурні фонди.

Система підтримки інновацій продовжує удосконалюватись і динамічно розвиватись, щоб відповідати сучасним вимогам. До введених раніше для малих та середніх підприємств чи «старт-ап» інноваційних чеків (Innovationsscheck) на суми до 7500 шв. фр. Комісія з технологій і інновацій запровадила інноваційні ваучери (CTI Voucher) на суму до 350 тис. шв. фр.

В період з 2013 по 2016 рр. з держбюджету на цілі освіти, досліджень та інновацій будуть виділені близько 26 млрд. шв. фр., з яких в бюджет КТИ щорічно будуть поступати близько 220 млн. шв. фр.

Вже декілька років підряд **Нідерланди** також проводять активну економічну політику з використанням інноваційних технологій, спрямовану на стимулювання економіки в 9 топсекторах, а саме: сільське господарство і харчова промисловість, садівництво, високі технології, енергетика, логістика, креативна індустрія, охорона здоров'я, хімічна промисловість та водна індустрія.

Топ-секторний підхід дозволив виділити пріоритетні для Нідерландів галузі економіки і, не дивлячись на критику (виділені галузі називають вузькоспрямованими), дав можливість голландським компаніям зайняти провідні позиції в різних галузях світової економіки.

Топ-сектор «Високі технології» (HighTech Systemen en Materialen) виступає одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки Нідерландів. У зв'язку з тим, що інноваційна діяльність в області ВТ – це високоризиковане заняття, що потребує спеціальних знань і великих фінансових затрат, для ефективного функціонування галузі вимагається продумана стратегія довготривалого розвитку, а також відпрацьована схема валоризації і державно-приватного партнерства. Саме тому уряд Нідерландів прийняв рішення про виділення сектора ВТ в якості топ-сектора голландської економіки і надання зайнятим в них організаціям і компаніям певних преференцій в області фінансування і регулювання.

Для управління роботою топ-сектору був створений консорціум знань і інновацій (EKI HTSM), а також топ-команда управління (top team), у склад якої увійшли представники профільних наукових закладів (асоціації TNO, NWO, а також підконтрольні їм дослідницькі центри) державної влади і бізнесу. Консорціум TKI HTSM під керівництвом топ-команди здійснює загальне управління сектором ВТ, відповідає за розвиток міжнародного співробітництва і аналізує результати діяльності.

Основною метою топ-сектору ВТ виступає подвоєння нідерландського експорту високотехнологічного обладнання до 2020 року. Основні віхи реалізації цього амбіційного плану зафіксовані в інноваційному контракті (Innovatiecontract HTSM 2012) – основоположному документі топ-сектору, в якому викладені цілі і задачі, описані заходи державної підтримки і система взаємодії. Поряд з інноваційним контрактом консорціум TKI HTSM розробив програму Human Capital Agenda, що містить пропозиції з підвищення якості освіти в сфері ВТ і залучення зарубіжних спеціалістів для роботи в Нідерландах.

Важливу роль в роботі сектору ВТ відіграють підприємства малого і середнього бізнесу (МСБ), для яких в Королівській службі у справах підприємців (RVO) створено єдине вікно звернень MKB – loket. Там компанії можуть отримати необхідні консультації з питань фінансування, законодавчого регулювання і актуальних програм співробітництва у секторі ВТ. Особливе місце в інноваційному контракті приділяється європейському і світовому співтовариству голландських компаній. Відмічається, що близько 40 % всієї діяльності в рамках сектора ВТ спрямовано на участь в міжнародних науково-дослідних програмах, в тому числі в програмі «Горизонт - 2020».

Програма Human Capital Agenda спрямована на підвищення кваліфікації робітників сектору ВТ. Недоліки кадрів усуваються за допомогою наступних заходів:

- 1) спрямування навчання в технічні області науки;
- 2) участь компаній в процесі навчання (програми обміну і навчальна практика);
- 3) залучення іноземних спеціалістів на постійне місце проживання;
- 4) обміни та курси підвищення кваліфікації для робітників різних компаній;
- 5) система професійної сертифікації;
- 6) формування електронної бази даних спеціалістів сектору.

На даний час близько 80 голландських компаній займаються розробкою і виробництвом вбудовуваних систем (embedded systems) різного призначення, а ще для 150 компаній дана галузь являється важливою частиною бізнесу. Основний гравець даного сектору – Інститут вбудовуваних систем (Embedded Systems Institute, ESI), заснований в 2002 році при активному сприянні компаній ASML, Philips, Ose, Нідерландської організації прикладних наукових досліджень TNO, а також ряду технічних університетів.

Нідерланди міцно утримують 3 місце в світі по рівню розвитку нанотехнологій (1 та 2 місце – США та Швейцарія). Нанотехнології широко застосовуються в різних галузях економіки, основне мережеве об'єднання компаній у сфері нанотехнологій – консорціум співробітництва NanoNextNL.

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ, ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

Нідерланди зайняли 3 місце в європейському рейтингу конкурентоздатності (The Europe 2020 Competitiveness Report), що складається Світовим економічним форумом (WEF). У WEF відмітили сильні позиції Нідерландів у сфері створення сприятливих бізнесумов (3 місце), використання телекомунікаційних технологій (1 місце), формування високоефективної освітньої системи (2 місце) і забезпечення високого рівня соціального розвитку суспільства (social inclusion, 2 місце). Спрямованість економіки Нідерландів на надання високопрофесійних консалтингових послуг також відіграє важливу роль в забезпеченні конкурентоздатності країни.

В топ-секторі ВТ зайнято близько 440 тис. чол., що складає 7 % від усього працездатного населення країни. Майже 11 % загального об'єму національного експорту формується у результаті міжнародної діяльності компаній сектору ВТ. Об'єм торгівлі товарами топ-сектору ВТ складає близько 2,8 % від світового товарообігу. Щорічні інвестиції в практичне виробництво і дослідницьку діяльність досягають 2,5 млрд. євро (обсяг R&D-інвестицій в окремих випадках складає більше 20 %). Близько 90 % виготовленої топ-сектором продукції іде на експорт.

В якості прикладу досягнень голландської «хай-тек» індустрії можна привести винахід голландськими спеціалістами бездротових протоколів обміну даними Wi-Fi і Bluetooth, а також створення CD та DVD-дисків. Крім того, на сьогодні 90 % усіх компаній світу, що спеціалізуються на виробництві кремнієвих чипів, застосовують у своїй діяльності голландські технології і обладнання.

Ще однією країною, що формує власну регіональну екосистему, розраховану на досягнення інноваційного ефекту світового рівня виступає **Німеччина**. Інформація про державне сприяння інноваціям із зазначенням організацій, уповноважених Федеральним міністерством економіки та технологій Німеччини на надання підтримки (інститутів розвитку), представлена в спеціальному щорічному документі Міністерства «Стимулювання економічного розвитку: сприяння інвестиціям та інноваціям», а саме у його першому розділі «Інновації, технології та нова мобільність». Крім інновацій, даний документ охоплює наступні напрямки держпідтримки економіки: (а) малий і середній бізнес (створення, зростання, інвестиції), (б) енергетика та стабільність, (в) глобалізація.

Економічне стимулювання за напрямом «Інновації, технології та нова мобільність» охоплює ряд програм державного сприяння і підрозділяється на наступні субнапрямки:

- стимулювання інновацій в малому та середньому бізнесі (17 програм/субпрограм), в т.ч.:
- підтримка передових проектів, не пов'язаних з конкретними галузями і технологіями (п'ять програм, в т.ч. одна програма з трьома субпрограмами),
- консультування (дві програми, в т.ч. одна програма з двома субпрограмами),
- наукові дослідження в цілях зміцнення конкурентоспроможності малого і середнього бізнесу (три програми, в т.ч. одна програма з двома етапами),
- цифровізація малого і середнього бізнесу (три програми);
- трансферт технологій і інновацій (три програми);
- стимулювання розвитку ключових технологій (чотири програми, по одній з кожного субнапрямку), в т.ч.: електромобільності, космонавтики, авіації, суднобудування.

Таким чином, у Німеччині діють 12 організацій - операторів державних програм у сфері інновацій (дослідницькі і фінансові установи, підприємницькі та професійні об'єднання, а також структурний підрозділ Федерального міністерства економіки і технологій Німеччини). В управлінні дев'яти організацій знаходяться одна/дві програми; найбільш значне навантаження несуть наступні три організації: «ЄвроНорм» (три програми), Дослідницький центр «Юліх» (чотири програми), Німецький центр авіації та космонавтики (п'ять програм).

Організація - оператор державних програм (інститут розвитку) виконує наступні задачі:

- збір заявок на отримання держпідтримки, допомоги претендентам в оформленні документів,
- формування журі з незалежних експертів у відповідних галузях для визначення переможців, які отримують кошти з державних програм,
- аналіз проміжних/остаточних результатів реалізації підтриманих державою проектів та визначення ступеня відповідності витрат і результатів; на основі цих оцінок - формулювання висновків про рівень ефективності керованої держпрограми.

Федеральне міністерство економіки і технологій Німеччини не здійснює кількісну оцінку діяльності своїх підрозділів і уповноважених організацій, в той же час в Міністерстві і зазначених організаціях існують системи оцінки діяльності співробітників. Питання створення та розвитку системи оцінки діяльності працівників знаходяться у рамках Федерального міністерства внутрішніх справ Німеччини, яке публікує різні керівні, аналітичні та оглядові документи з цих питань. Так, видано спеціальне Керівництво по оцінці праці держслужбовців, присвячене основним принципам організації процесу оцінки в органах виконавчої влади. В огляді «Оцінка діяльності у сфері державних послуг в країнах Євросоюзу» вказані складові частини формуляра, застосовуваного в органах виконавчої влади Німеччини для оцінки роботи співробітників:

- якість виконання завдань,
- глибина аналізу,
- ступінь готовності експонованих матеріалів,
- оперативність виконання,
- корпоративність (уміння працювати в команді),
- управління конфліктами.

Крім того, звернено увагу на значну децентралізацію процесу оцінки (у рамках основних принципів, зафіксованих у зазначеному вище Посібнику МВС ФРН, кожне міністерство має власний метод і формуляр оцінки). В огляді «Оцінка персоналу в європейських та міжнародних організаціях» наведені такі приклади розмаїтості систем оцінки, що застосовуються в 13 федеральних міністерствах Німеччини: кількість критеріїв - від 6 до більш ніж 20 (для Міністерства економіки - немає даних), кількість рівнів оцінки - від 3 до 7 (для Мінекономіки - 6), періодичність оцінки - від щорічної до трирічної (для Мінекономіки - дворічна), кількість оцінювачів - від 2 до 4 (для Мінекономіки - 2, а саме безпосередній керівник та керівник підрозділу). Слід підкреслити, що ні в одному із зазначених документів не наводяться приклади яких-небудь конкретних кількісних індикаторів або оціночних формулярів, які застосовуються в органах виконавчої влади Німеччини.

В процесі здійснення інформаційного суспільства **Норвегія** також стала одним з провідних світових лідерів інноваційного розвитку. Сформовані в Норвегії соціально-економічні умови, які характеризуються високим рівнем життя, змушують уряд для забезпечення соціальної стабільності докладати зусиль до збереження і розвитку в країні найбільш високотехнологічних виробництв, що випускають конкурентоспроможну продукцію з великою доданою вартістю, і винесення за кордон найменш прибуткових підприємств з великими потребами в робочій силі. Це неминує пов'язано з зростанням державної підтримки НДДКР та інвестицій в науку. Політика держави в цій сфері передбачає бюджетне фінансування НДДКР в розмірі 3 % ВВП.

Пріоритетними галузями економіки материкової Норвегії є металургія (представлена, насамперед, виробництвом алюмінію і виробів з нього), енергетика, хімічна і нафтохімічна промисловість, суднобудування і судноремонт, рибальство й

аквакультура, морські перевезення. Всі ці галузі характеризуються високою продуктивністю праці, великими обсягами виробництва і якістю продукції, що забезпечує їх конкурентоспроможність та стійке положення на світовому ринку.

Одноразово з підтримкою нафтогазової галузі норвезький уряд нарощував зусилля щодо стимулювання розвитку відновлювальних джерел енергії. Так, з 2012 року в Норвегії працює схема «зелених сертифікатів», яка дозволяє компенсувати витрати на відкриття нових генеруючих потужностей, які не використовують викопні енергоресурси. За результатами 2013 року норвезькі власті видали концесії на 140 енергетичних проектів (будівництво нових гідро - і вітроелектростанцій), які передбачають щорічне виробництво 5,3 ТВт-год «зеленої електроенергії» (в 2012 році сукупна продуктивність нових генеруючих потужностей склала 3,6 ТВт-год).

Висока віддача інноваційної політики в цій країні забезпечується завдяки наступним трьом особливостям. По-перше, вона тісно переплітається з іншими напрямками дій держави - з соціальним, інвестиційним, регіональним, освітнім, податковим і іншими. По-друге, досягнутий високий рівень розвитку взаємодії між різними ланками інноваційного ланцюжка, що утворює національну інноваційну систему, яка забезпечує більш високу віддачу в порівнянні з тим, якби ланки такого ланцюга діяли розрізнено. Це дозволяє перетворити науку і інновації на безпосередньо продуктивну силу суспільства. Ще одна особливість інноваційної політики Норвегії - це курс на використання регіонального потенціалу. При цьому відповідальність за здійснення інноваційної політики покладається на регіони. Більшість національних інноваційних агентств і інноваційних програм мають сильну регіональну компоненту. Нині в Норвегії широко використовуються випробувані на практиці й ті що добре себе зарекомендували організаційні форми і методи фінансування інновацій: наукові парки, кластери і венчурне фінансування і т. д.

Комплекс заходів державної інноваційної політики включає такі елементи як:

- спеціальні організації і органи, відповідальні за розробку і реалізацію науково-технічної і інноваційної політики;
- система міжнародної науково-технічної співпраці з іншими країнами (в першу чергу ЄС і США) в частині обміну передовим досвідом і технологіями;
- мережа технопарків, інноваційних кластерів і центрів передового технологічного досвіду;
- значне пряме бюджетне фінансування НДДКР в різних формах, включаючи систему податкових пільг. При цьому відзначається, що для рішення довгострокових високотехнологічних завдань важливішим є стійке планове фінансування, аніж разові вливання значних фінансових коштів.

Також важливим державним завданням в цій області є інвестування в навчання і безперервну освіту, оскільки не всі суб'єкти бізнесу здатні вкладати кошти в підвищення кваліфікації працівників до рівня, необхідного для досягнення інноваційних цілей. Влада організує передачу і поширення передових знань, забезпечує мобільність робочої сили і створює сприятливі умови для підприємництва в цілому.

У Норвегії існує велика кількість науково-дослідних інститутів, як державних, так і приватних. На них припадає майже 23% від усіх витрат на науково-дослідну діяльність і приблизно 27% усіх наукових досліджень. Менше 7% фундаментальних досліджень проводиться в приватному секторі. Це пояснюється тим фактом, що в сфері норвезького підприємництва існує незначна частка компаній досить великих і таких, що мають достатні ресурси, для проведення власних фундаментальних досліджень.

У Норвегії міністерство промисловості і торгівлі виступає основним регулятором у інноваційній сфері і науково-технічної політики країни. Міністерство делегує практичні повноваження трьом основним державним організаціям, що безпосередньо відповідають за розвиток дослідницької і інноваційної діяльності в країні.

Норвезька дослідницька рада (НДР) не лише безпосередньо відповідає за вироблення науково-технічної політики в Норвегії, але і здійснює фінансування і загальну координацію національних програм НДДКР (включаючи фундаментальні дослідження), технологічної модернізації національної економіки, міжнародної науково-технічної співпраці. Рада несе основну відповідальність за якість і актуальність досліджень, що проводяться в Норвегії. З цією метою вона оцінює дослідницькі проекти та організації, а також домагається розширення міжнародної наукової співпраці. Крім того Рада формулює національну стратегію передачі споживачам результатів досліджень і інформування широкої громадськості. НДР є головним радником уряду з питань досліджень. Науково-дослідна Рада Норвегії пропонує підтримку тим компаніям, які здійснюють інвестиції в інноваційні програми НДДКР. Проекти в промисловості фінансуються за схемою SkatteFUNN, що передбачає пільгове оподаткування. Довгострокові науково-технічні проекти фінансуються через інноваційні науково-технічні центри.

Організація "Innovation Norway" є найбільшим бізнес-орієнтованим інструментом уряду для просування інновацій в норвезькій економіці, в першу чергу в плані підтримки експортно-орієнтованого бізнесу, що пропонує продукцію з високою доданою вартістю. "Innovation Norway" пропонує: фінансування у вигляді кредитування, надання гарантій і програм по створенню акціонерного капіталу; заходи по консультуванню і розвитку професійних навичок і знань; створення національних і міжнародних зв'язків і організації передачі технологій; маркетинг норвезької продукції і туристичних послуг.

Уряд Норвегії також надає підтримку норвезьким компаніям на міжнародному ринку через Державну корпорацію промислового розвитку "SIVA". "SIVA" сприяє інноваційному розвитку виробничого сектору в країні, створює і покращує фізичну і організаційну інфраструктуру для промислових НДДКР і інновацій в регіонах. Її діяльність розділена на дві основні сфери: 1) забезпечення нерухомістю і інфраструктурою регіональних виробників продукції і послуг з високою доданою вартістю; 2) підтримка інновацій і НДДКР в муніципалітетах. "SIVA" несе особливу відповідальність за сприяння створенню виробництв з високою доданою вартістю в регіонах. Компанія пропонує будівництво і здачу в оренду будівель і іншої нерухомості в галузях/секторах, де нормальні ринкові механізми не працюють. У інноваційній сфері "SIVA" вкладає кошти в різні типи високотехнологічних компаній і працює з програмами грантів для цього середовища (програми створення бізнес-інкубаторів, науково-дослідних і промислових парків). Ще однією організацією підтримки інноваційного розвитку в Норвегії являється International Development Norway (IDN). IDN виступає в ролі національного агента Королівства Норвегія по просуванню співпраці норвезьких технологічних компаній з іноземними партнерами.

Як бачимо, скандинавська економічна модель, реалізована в провідних країнах Північної Європи вже більше двох десятиліть відповідає посткризовій моделі XXI століття, оскільки в її основі лежить культивування мережевого партнерського середовища, тобто інституціональні стимулятори зростання.

Висновки. Зазначимо, що сьогодні не лише в Скандинавії, але і у багатьох інших економіках світу (США, Канада, Великобританія, Південна Корея, Китай, Австралія, тощо) формуються регіональні інноваційні екосистеми (regional innovation ecosystems), розраховані на досягнення інноваційних ефектів світового рівня. Вони представляють собою мережеві інноваційні співтовариства, що дозволяють відповідним територіям безперервно оновлювати інфраструктуру та гнучко реагуючи на технологічні і ринкові зміни. Таким чином, для запуску інноваційної моделі зростання економіці потрібна не лише сучасна інфраструктура (наукові центри, технопарки, інститути розвитку та ін.), але передусім наявність комунікативного середовища між усіма секторами і організаціями. Наявність такого середовища сприяє самоосвіті різних інноваційних екосистем, сукупність яких формує інноваційний ландшафт території, де на базі переплетення різних мережевих середовищ зароджуються і циркулюють потужні потоки нових знань. Головне завдання інноваційних комунікацій - стимулювати відкритий діалог

інноваційних посередників інноваційної діяльності за допомогою спеціалізованих підходів. Це - спеціальна область комунікацій, яка в тривалій перспективі діє на економіку, формуючи і розвиваючи, в свою чергу, інноваційне суспільство. Таким чином відбувається налагодження комунікативних зв'язків між наукою, бізнесом і освітою, що формує так званий "трикутник знання".

Список використаних джерел

1. A. Bramwell et al. *Growing Innovation Ecosystems: University-Industry Knowledge Transfer and Regional Economic Development in Canada*. University of Toronto. Final Report. May 15, 2012.
2. L. Leydesdorff. *The Triple Helix of University-Industry-Government-Relations*/in E. Carayannis, D. Campbell (eds.). *Encyclopedia of Creativity, Innovation, and Entrepreneurship*, New York: Springer, February 2012.
3. B. Mercan, D. Goktas. *Components of Innovation Ecosystems: A CrossCountryStudy* // *International Research Journal of Finance and Economics*, № 76, 2011.
4. R. Nallari, B. Griffith. *World Bank. Clusters of Competitiveness. The World Bank*, 2013.
5. *Northern lights/The Economist*. Special Report. Feb 2, 2013.
6. Прокопенко О. В. Роль міжнародного фактору в формуванні інноваційної екосистеми Англійською мовою [Електронний ресурс] / О. В. Прокопенко, Ю. І. Єременко, В. А. Омеляненко // *Економічний часопис-XXI*. - 2014. - № 3-4(2). - С. 4-7.
7. Smorodinskaya N. V. *Сетевые инновационные экосистемы и их роль в динамизации экономического роста* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inecon.org/docs/Smorodinskaya-Innovations-2014-07.pdf>.
8. A. M. Thomson, J. L. Perry. *Collaboration Processes: Inside the Black Box*// *Public Administration Review*. Vol. 66. N. s1, 2006.
9. Townsend et al. *Future Knowledge Ecosystems. The Next Twenty Years of Technology-Led Economic Development*. IFTF Report # SR-12361. San Francisco, 2010.

References

1. A. Bramwell et al. *Growing Innovation Ecosystems: University-Industry Knowledge Transfer and Regional Economic Development in Canada*. University of Toronto. Final Report. May 15, 2012.
2. L. Leydesdorff. *The Triple Helix of University-Industry-Government-Relations*/in E. Carayannis, D. Campbell (eds.). *Encyclopedia of Creativity, Innovation, and Entrepreneurship*, New York: Springer, February 2012.
3. B. Mercan, D. Goktas. *Components of Innovation Ecosystems: A CrossCountryStudy* // *International Research Journal of Finance and Economics*, № 76, 2011.
4. R. Nallari, B. Griffith. *World Bank. Clusters of Competitiveness. The World Bank*, 2013.
5. *Northern lights/The Economist*. Special Report. Feb 2, 2013.
6. Prokopenko O.V., Eremenko Yu.I., Omelyanenko V.A. *Rol mlzhnarodnogo faktoru v formuvanni InnovatslynoYi ekosistemi Angllyskoyu movoyu* // *Ekonomicniy chasopis-XXI*. 2014. № 3-4(2). S. 4-7.
7. Smorodinskaya N.V. *Setevye innovatsionnyie ekosistemyi i ih rol v dinamizatsii ekonomicheskogo rosta* : <http://inecon.org/docs/Smorodinskaya-Innovations-2014-07.pdf>.
8. A. M. Thomson, J. L. Perry. *Collaboration Processes: Inside the Black Box*// *Public Administration Review*. Vol. 66. N. s1, 2006.
9. Townsend et al. *Future Knowledge Ecosystems. The Next Twenty Years of Technology-Led Economic Development*. IFTF Report # SR-12361. San Francisco, 2010.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Бабак Оксана Анатоліївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна
e-mail: kseniya.babak@mail.ru

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Бабак Оксана Анатольевна, кандидат исторических наук, доцент кафедры финансов, денежного обращения и кредита ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина
e-mail: kseniya.babak@mail.ru

DATA ABOUT THE AUTHOR

Babak Oksana Anatoliivna, Ph.D. in Historical Science, Associate Professor of Finance, monetary circulation and credit SHEE "Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University"
30, Sukhomlynyskyi street, Pereiaslav-Khmelnytskyi, Kyiv region, 08401, Ukraine
e-mail: kseniya.babak@mail.ru

УДК 69.003:338.69.339

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНО-ІМІДЖЕВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Кошельна В.М.

Основною метою статті є наукове обґрунтування теоретико-методологічних та прикладних аспектів формування структури ресурсно-іміджевого потенціалу та виявлення напрямків забезпечення інноваційного розвитку організацій будівельної галузі. Предметом дослідження є розвиток інноваційних процесів на підприємстві на основі об'єкта управління, визначеного як ресурсно-іміджевий потенціал. Методологічними засадами дослідження є системний підхід до аналізу економічних явищ і процесів, базові положення теорії інновацій.

У статті досліджуються місце та роль потенціалу в питанні аналізу економічних явищ, його розуміння як важливого показника економічного розвитку конкретної організації. Найбільшою перевагою ресурсно-іміджевого підходу є можливість оцінки ресурсів за допомогою загальноживаних структурно-елементних чинників, що спрощує визначення потенціалу на практиці.

У визначенні потенціалу вказується на наявність сукупності підсистем, що характеризують різні аспекти діяльності підприємства. Проведений аналіз вказує на відсутність єдиної структури, невизначеність її складових, їх співвідношення